

ชื่อเรื่อง	การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัย และความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชื่อผู้วิจัย	ว่าที่ร้อยเอก กฤตชัย ชุมแสง
หน่วยงาน	โรงเรียนนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ปีที่วิจัย	พ.ศ. 2566-2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนโยบายสถานศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้ของครู พฤติกรรมการเรียน ความต้องการของนักเรียน และความต้องการของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัย และความคิดสร้างสรรค์ 3) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐานและแนวคิดละครเยาวชน ได้แก่ (1) ทักษะการวิจัย (2) ความคิดสร้างสรรค์ (3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน และ 4) เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัย และความคิดสร้างสรรค์ การดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เกี่ยวกับนโยบายสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ สภาพการจัดการเรียนรู้ของครู พฤติกรรมการเรียน ความต้องการของนักเรียน และความต้องการของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนนครขอนแก่น จำนวน 3 คน 2) ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนนครขอนแก่น จำนวน 5 คน 3) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนครขอนแก่น จำนวน 12 คน และ 4) ผู้รู้ในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนนครขอนแก่น จำนวน 9 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 2) แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3) ประเด็นสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียน และ 4) ประเด็นสนทนากลุ่มสำหรับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเพื่อสอบ ขาดการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และการมีส่วนร่วมของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อ และไม่เห็นความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ ครูและผู้บริหารเห็นความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนมาเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง เช่น การสำรวจโบราณสถาน สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน ทำวิจัย และแสดงละคร โดยผู้บริหารพร้อม

สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก และมองว่าชุมชนคือห้องเรียนที่ใหญ่ที่สุด และชุมชนเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนยังไม่สนองต่อความต้องการของชุมชนเท่าที่ควร และเห็นความจำเป็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชุมชนเน้นย้ำว่าการเข้าใจความเป็นมาของตนเองในอดีตเป็นสิ่งสำคัญ การใช้วิจัยเป็นฐาน ชุมชนเป็นฐาน และละครเยาวชนที่นำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาสร้างสรรค์จึงมีความเหมาะสม

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) การออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชน เพื่อพัฒนาทักษะการวิจัย และความคิดสร้างสรรค์ จัดทำคู่มือ สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบ และแก้ไขปรับปรุง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 3 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน จำนวน 7 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ประเด็นสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ 2) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบ และแผนการจัดการเรียนรู้รายแผน 3) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และประเด็นการประเมิน สำหรับพัฒนาเป็นแบบประเมินทักษะการวิจัย 4) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และประเด็นการประเมิน สำหรับพัฒนาเป็นแบบทดสอบวัดทักษะการวิจัย 5) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และประเด็นการประเมิน สำหรับพัฒนาเป็นแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ จากผลงานละคร 6) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และประเด็นการประเมิน สำหรับพัฒนาเป็นแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ 7) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และประเด็นการประเมิน สำหรับพัฒนาเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 8) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา และประเด็นการประเมิน สำหรับพัฒนาเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า พบว่า 1) ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหาและเตรียมความพร้อม (P1) 2) การวางแผน และดำเนินการเรียนรู้ (P2) 3) การค้นคว้าหาองค์ความรู้ (P3) 4) การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมจากปัญญา (PP 4) และ 5) การนำเสนอความรู้สู่ชุมชน (P5) (4) บทบาทของครู (5) บทบาทของนักเรียน (6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (7) สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน และ (8) เงื่อนไขการใช้รูปแบบ 2) ผลการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ

ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำชี้แจง ส่วนที่ 2 ความเป็นมา แนวคิดพื้นฐาน และองค์ประกอบของรูปแบบ และส่วนที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล 3) ผลการประเมินรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าในภาพรวมมีระดับคุณภาพ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47) 4) ผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมมีระดับคุณภาพ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.49) และ 5) ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แผนที่ 1-18 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมทุกแผนมีระดับคุณภาพ ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.02)

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) การทดลองใช้ (Implementation: I) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชน เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยทดลองใช้กับกลุ่มนำร่องรูปแบบ (Pilot Study) และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 7 โรงเรียนนครขอนแก่น ที่เรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส31204 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 40 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชน 2) คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) แบบประเมินทักษะการวิจัย 4) แบบทดสอบวัดทักษะการวิจัย 5) แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์จากผลงานละคร 6) แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ 7) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 8) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านทักษะการวิจัยของผู้เรียน (1) ทักษะการวิจัยระหว่างเรียนเทียบกับเกณฑ์โดยภาพรวม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (2) ทักษะการวิจัยหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน (1) ความคิดสร้างสรรค์โดยประเมินจากผลงานละคร สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (2) ความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของผู้เรียนหลังเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.53)

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) การประเมินผล (Evaluation: E) ปรับปรุงคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดละครเยาวชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการใช้นวัตกรรมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และปรับปรุงคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 8 คน ผู้รู้ในชุมชน จำนวน 9 รูป/คน นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive

Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สำหรับบุคลากรทางการศึกษา 2) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้รู้ในชุมชน 3) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียน 4) แบบประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ สำหรับบุคลากรทางการศึกษา 5) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 6) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูผู้สอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 7) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้รู้ในชุมชนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 8) ประเด็นสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐาน JCSEE ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) บุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ผู้รู้ในชุมชน โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) นักเรียน โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐาน JCSEE ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) บุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ผู้รู้ในชุมชน โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) นักเรียน โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีคุณภาพครบถ้วนตามมาตรฐาน JCSEE ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) มีความเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ส่งเสริมทักษะการวิจัย และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (2) มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการอย่างยั่งยืน เนื่องจากทรัพยากรเพียงพอ ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมีศักยภาพในการขยายผลไปยังรายวิชาและพื้นที่อื่น (3) มีความเหมาะสมในทุกมิติ ทั้งด้านความเท่าเทียม ความปลอดภัย จริยธรรม และความสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน และ (4) มีความถูกต้องของกระบวนการและผลลัพธ์ โดยนักเรียนมีพัฒนาการที่ชัดเจน ข้อมูลน่าเชื่อถือ และเครื่องมือประเมินสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มจึงมีความเชื่อมั่นว่ารูปแบบนี้มีประสิทธิผล และสามารถนำไปใช้ได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

คำสำคัญ: การใช้วิจัยเป็นฐาน การใช้ชุมชนเป็นฐาน ละครเยาวชน ทักษะการวิจัย ความคิดสร้างสรรค์